

Danskernes Historie Online

Danske Slægtsforskeres Bibliotek

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliseringsprojekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt Danskernes Historie Online - Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her: <https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat>

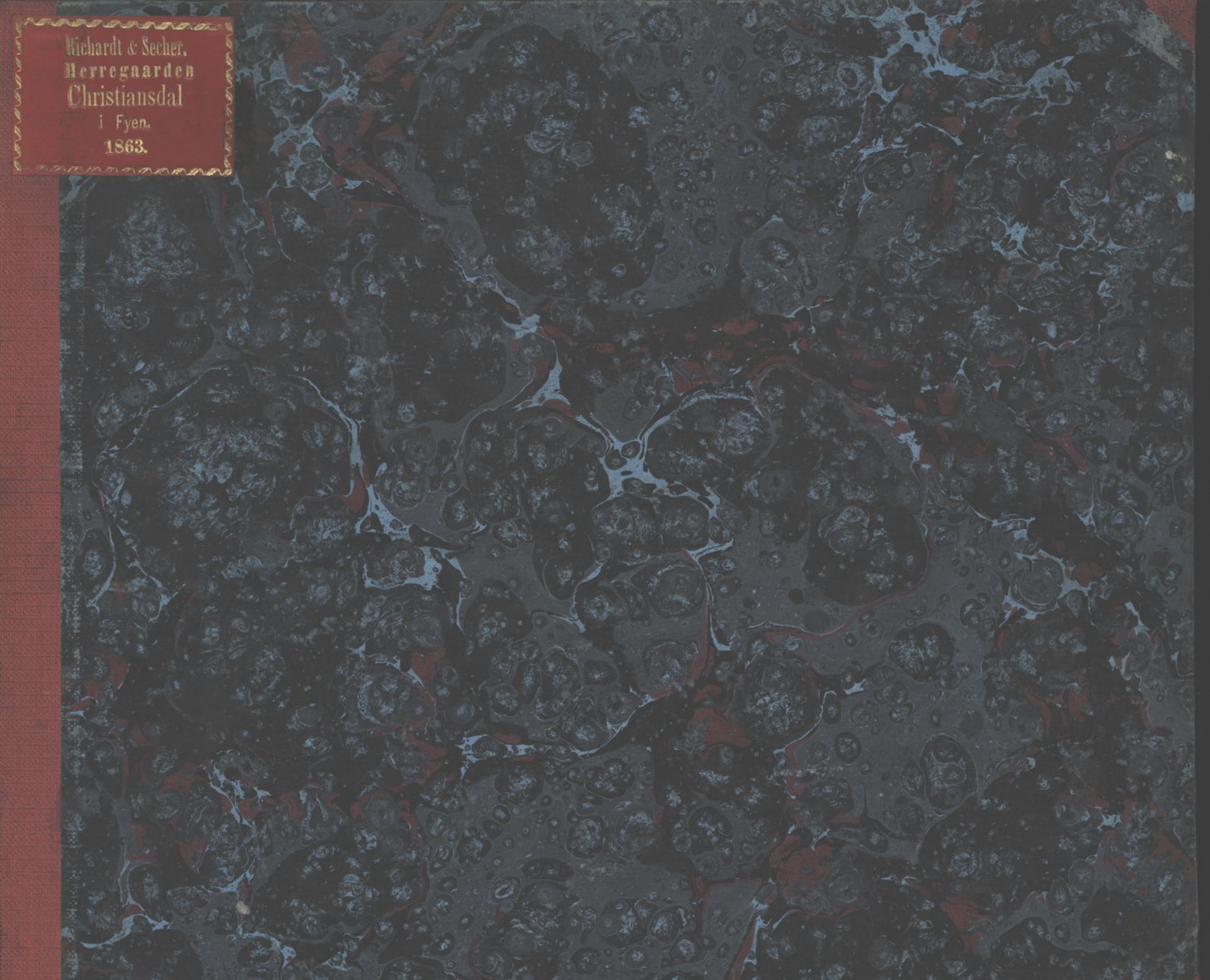
Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

Links

Slægtsforskeres Bibliotek: <https://slaegtsbibliotek.dk>

Danske Slægtsforskere: <https://slaegt.dk>

The image shows the front cover of an antique book. The cover is decorated with a dark, intricate marbled paper pattern in shades of grey, black, and blue, with occasional flecks of red. The spine, visible on the left, is bound in a textured red cloth. In the upper left corner, there is a rectangular label with a gold-colored border. The label contains the following text:

Richardt & Secher,
Herregaarden
Christiansdal
i Fyen.
1863.

F. Richardt, del-Nordahl Grove lith

C.A. Reitzel's Forlag

I.W. Tegner & Kittendorff's lith. Inst.

CHRISTIANSDAL
i Fyn.

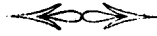
Christiansdal, fordum Dalum Kloster.

I Odense Amt og Herred, Dalum Sogn ligger Herregaarden Christiansdal, det gamle Dalum Kloster, lige over for Dalum Kirke, fra hvilken den ikkun er adskilt ved Landevejen. Gaarden har en meget skøn Beliggenhed en halv Mil syd for Odense og ved den venstre Bræd af Odense Aa. Dalum Kloster var grundlagt i Odense, eller snarere paa Nonnehjørget tæt uden for Byen i Aaret 1188 af Biskop Simon af Odense, der tillagde det Hjaløse Kirke paa det Biskop, at Klosteret skulde holde Gudstjeneste der. Det var et Nonnekloster af Augustinerordenen og blev bestyret af en Prior og en Priorinde. Imidlertid varede det ikke længe, før det blev flyttet til Dalum; men naar dette skete, vides ikke. Paa det ny Sted blev det snart en blomstrende Stiftelse, da dets Indtægter hurtig tiltoge. Det fik dog ikke Lov til at beholde siden Ejen- domme i Fred. Aar 1249 blev det af Paven paalagt en Kancelli i Ribe at jærne Striden imellem Klosteret og nogle Adelsmænd, der traadte dets Ret for uær, og, om foruødent, tvinge dem til at holde sig rolige ved Banlysning. En synst Herremand, hvis Moder havde skjenket Klosteret nogle Gøder, valte 1279 en Retsstrid med det i den Anledning; men han tabte denne Sag. Iblandt de Gæver, Klosteret senere fik, var ogsaa en af Grev Gerts Søner, der skjenkede det Nybølle Sogn for deres dræbte Faders Sjælefred. I Midten af det 15de Hundrebaar var Amund Jensen Prior i Dalum; han gjorde 1459 bitterlig, at han havde oppebaaret 140 Mk. danske Penninge af Hr. Philip Axelsens Kapellan Mikkel Mikkelsen, hvilke Kongen skulde have af den Skat, der blev udredet af Langeland. Den næste Prior hed Alf;

han nævnes som saadan i et Dokument fra Reformationens Tid. I Slutningen af 1466 forekommer Klavs Anderssen som Prior i Klosteret. Han var en Søn af Anders Erikken til Røgsbølle og Fru Mette Pallesbatter og Degn i St. Knuds Kloster. Han døde 1497, og hans Eftermand som Dalum Klosters Forstander blev Brodersønnen Anders Ebbesen Ulfeld, der 1486 blev indstrevet som Student ved Kjøbenhavns Universitet og døde efter 1515. Han havde som Forstander en Strid med Rigens Kansler Jørgen Marsvin, der paa en uredelig Maade vilde fravende Klosteret 3 Gaarde. Anders Ebbesen handlede i øvrigt ej tilhørlig med Klosterets Midler. Thi Biskop Jens Anderssen siger i et Brev af 5te Oktober 1524 til Kongen, at hin, imedens han var Forstander, havde skilt Formandens Rente fra Klosterjomfruernes og udvirket et Brev fra Kong Hans, at han skulde give Jomfruene nogen Almisse af dets egen Rente. Da denne Konge senere fik Sandheden at vide, fratog han han ham Klosterets Bestyrelse, som derpaa blev overdraget til Jens Anderssen, der var Forstander 1504. Kort før sin Flugt fra Danmark i April 1523 pantsatte Kong Christiern den anden Dalum Kloster til Tyskeren Albert van Goch, der 1517 havde været Borgemeester i Kjøbenhavn og senere var Tolber i Falsterbøde. Det oven nævnte Brev til Frederik den første fra Biskop Jens Anderssen indeholder Indsigelse imod, at det ved et af Kongens aabne Breve blev forbudt Klosterets egne Tjenere at svare nogen Afgift til selve Klosteret; dette havde Priorisken og Konventet køret for ham, og han fandt det at være et håardt Stykke, at det blev forbudt nogen at modtage sin egen

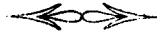
Christiansdal, fordum Dalum Kloster.

Rente, uden at Ejeren først var „forbunden ved Dom.“ Somfruernes Indtægter vare ej heller skilte fra Formandens, og siden han selv havde overtaget Formandens Embede, havde han altid givet hine, hvad de havde behov; thi andet var ikke tilbørligt, eftersom det Gods, der laa til Klosteret, var givet dertil af Ridderstabet med dets i Klosteret indtraadte Døtre. Han raader Kongen til for sit eget gode Navns Skyld ej længer at gjøre Forbud imod Klosterets Indtægter og til at lade Dom og Ret adskille Trættens om Formandsposten. Formanden skulde jo være Præst, eftersom der laa Sognekirker til Klosteret, og han borde jo gjøre Klosteret aarligt Regnskab for Kirkegodset. 1532 blev Hjalløse Kirke Sognekirke for Byen Hunderup i Steben for St. Knuds Kirke. Under Grevens Fejde inbtog, i Følge med en Del andre Almuesmænd, en Skræber fra Dønsen Henrik Skrap i Juli 1534 Klosteret og udøvede Vold imod Nonnerne; de maatte siden bøde med Livet derfor. I Aaret 1530 blev Johan Friis, den senere navnkundige kongelige Kansler, Forstander i Dalum, og da Klosteret ved Reformationen var indbraget under Kronen, blev han forlenet dermed paa Livstid. I hans Tid fik Klosteret Virkerettighed 1548, og 3 Aar senere fik dette Len en Del fynst Gods ved Mageffekte imod sine Ejendomme paa Den Erø, nemlig i Dønsen Herred, Værninge Sogn i Hjelmerup 2 Gaarde, i Frønde Sogn, Øyrum 1 Gaard, i Salling Herred, Nørre Brøby 1 Gaard, i Strypeshave, Avnslev Sogn, Binding Herred 1 Gaard, i Gudme Herred, Rynkeby 1 Gaard, i Kasum Herred, Højby, Hølluf, Brendelilde og Rørby 4 Gaarde, i alt 10 Gaarde; af dette Gods var Indtægten i det hele 2 Læster 1 P. 6½ Skpr. Landgilde Rug og Byg- og 6 Sk. i Penge. Godset paa Erø udgjorde 14 Gaarde og ydede i Afgift 1½ Læst 3 P. 18 Skpr. Rug eller Byg og 4 Mk. 6 Sk. lphste Penge. Efter Kanslerens Død i Aaret 1570 skulde hans Arvinge i Følge det ham givne kongelige Brev beholde Klosteret i 9 Aar endnu; men Kongen ønskede snarest muligt at indløse det, og i April 1571 tilstrev han Bjørn Anderssen og Børge Trolle paa Niels Trolles Børns Vegne, at han havde ladet underhandle med Niels Friis til Hesselager, saa at denne paa egne Vegne og som Børge for sin Moder og sine Brødre og Søstre havde overdraget Kronen Dalum Kloster til 1ste Maj s. A. og saaledes, at de Penge, det stod i Pant for, maatte blive staaende for Kronen de 3 næste Aar uden al Rente; da hine Mænd ogsaa havde noget at sige i den Sag, den første paa sin Hustru, den anden paa sine Brøder-

børns Vegne, bad Kongen dem nu at give sit Samtykke dertil. Dette har næppe mødt nogen Vanskelighed fra deres Side, og i September 1571 fik Klosteret en ny Lensmand; det var Jakob Ulfeld, der tillige fik St. Knuds Kloster i Forlening. Han skulde tjene med 8 Stridsheste og give aarlig 3,837 gamle Dalere, Halvdelen til første Maj og Halvdelen til Mikkelsdag; for den uviste Rente skulde han gjøre Regnskab og afgive til Kronen det halve for Dalum Kloster og de to Trebiede for St. Knuds Kloster. Klosterjomfruerne skulde han give den sædvanlige Underholdning. Denne Forening af de to Klosters under samme Lensmand varede ifkun kort; thi i November 1573 fik Rigens Hovmester Peder Dye det Paabud af Kongen, at han særskilt skulde lade Dalum Kloster tagere for en liden Afgift, eftersom St. Knuds Kloster nu havde faaet en anden Anvendelse, og vorde enig med Jakob Ulfeld om den Afgift, denne aarlig kunde udrede af Dalum. I Juli 1579 fik Klosteret en ny Lensmand; thi da blev det paalagt Otte Drockenhuss, kongelig Sekretær, og Lavrids Drockenhuss, Embedsmand paa Nyborg Slot, at optage en For-tegnelse over alt, hvad der tilhørte dette Kloster, eftersom Kongen nu havde overdraget det til Absalon Gjøe, og i Overensstemmelse hermed overlevere denne Klosteret. I August s. A. fik Absalon Gjøe Lensbrev, efterat der tre Ugers Tid i Forvejen var udstædt Følgebrev til Bønderne. Han skulde svare i aarlig Afgift 9 Læster Rug, 19 Læster Byg, 10 Læster Havre, 25 Tdr. Smør, 5 Fedekøer og 4 Volgalte; med denne Afgift skulde han underholde Somfruene, hvorimod han skulde have Avlen kvit og fri. Af Stridsheste skulde han udrede 8, og af den uviste Indtægt svare de to Trebiede. Efter som Klosterets Bygninger vare forfaldne, skulde han holde Teglovnen i god Stand. I August s. A. fik den bekjendte rige Rjødmand i Dønsen Oluf Bager kongelig Bevilling for sig, Hustru og Arvinge paa, at Gaarden Østerlev tæt uden for Dønsen, hvis Avl han selv brugte, og som hidindtil havde hørt under Sanderum Sogn, nu maatte høre under hans egen Sognekirke Graabrødre Kirke i Dønsen, efterdi han havde ladet Gaarden flytte, og dens Folk søgte til denne Kirke; dog skulde han svare i Tiende til Kronen, Kirken og Præsten 3 P. rent Korn af Gaardens Avl og desuden give Præsten i Sanderum saabant Vederlag, at denne intet Tab skulde lide; men hvis Præsten i Fremtiden skulde lære over, at han fandt sig brøstholden, skulde Gaarden igjen lægges under Sanderum og aarlig udrede for alle tre Tiender 3 P. Korn og intet videre.

Christiansdal, fordum Dalum Kloster.

Aaret 1587 maa have været et strængt Aar for Klosters Bønder; thi i Juli fik de paa Absalon Gjøes Forestilling Henstand med sin store Atterstade i denne vanskelige Tid, indtil de efterhaanden fik den ny Afgrøbe indhøstet. Absalon Gjøe til Nørhæl og Løgtved omfløstede det timelige med det evige i Aaret 1601 eller 1602; thi hans Enke Fru Else Lindenov fik i Juli 1602 Kvittering for al Indtægt og Udgift af Klosteret fra Juli 1579 indtil 1ste Maj 1602, da hun efter sin Husbondes Død blev det kvit. Axel Brahe til Elved overtog derpaa dette Len, og i April 1603 blev Lensbrevet udstædt til ham. Med Niels Friis til Hesselager, Befalingsmand paa Traneker, havde han i Aaret 1609 en Trætte paa nogle af Kronens Bønders Vegne, idet disse til-egnebe sig noget Nørskar i Klejse Sø. Det blev paalagt Rigens Kansler Jakob Ulfeld til Ulfeldsholm, Niels Bilb til Ravnholt, Markvard Bille til Hvidkilde og Henning Valkendorff til Glorup at kjende i denne Sag og besaarfag stævne de sribende for sig.. Axel Brahe døde 1616, og Aaret efter blev den lærde Holger Rosenkrands til Rosenholm, der var gift med hans Datter Fru Sofie Brahe, hans Eftermand. I December s. A. fik den ny Lensmand kongelig Befaling til at lade annamme de to Gaarde i Demmestrup i Nørre-Lyndelse Sogn, Alsum Herred, med hvilke den afdøde Frans Brokkenhus havde været forlenet, og derpaa indføre dem i Fordebogen og gjøre Regnskab for dem. Da det blev fundet nødvendigt at bygge en Møllebro og en Dæmning ved Dalum Kloster det følgende Aar, og der hertil ikke gaves tilstrækkelig Tømmer i Klosters egne Skove, udgik der det kongelige Bud til Jakob Ulfeld og Markvard Bille, at de skulde lade udvise saa meget Tømmer som udkrævedes dertil. I April 1618 blev Holger Rosenkrands tillige Lensmand paa Odensegaard. Deraf skulde han aarlig svare 500 Rdlr. og desuden udrede følgende Afgifter: til Christian Knudsen Akeleje, der senest havde haft Odensegaard i Forlening, 1500 Rdlr., til Bispen i Odense 2 Kæster 1½ Pd. Rug, 3 Kæster Byg, 1 Tde. Smør, 2 Kæster 1 Orte Havre og 40 Lam, og til ti Skoledisciple 19½ Rdlr. i Kostpenge til hver især. Desuden skulde Degnen til St. Hans Kirke i Odense have 2½ Rdlr. og 1 Otting Smør, Hospitalsforstanderen i Odense 4 Svin eller 8 Rdlr. i Steben, 4 Faar, 8 Gæs, 10 Høns, 2 Rdlr. i Steben for tør Fisk, 6 Rdlr. for 1 Dre og 1 Mt. 5 Sk. 1 Hvid i Penge; de Bønder, Kongen havde undt sine Fæstegaarde fri, fordi de tjente som Soldater, maatte Lensmanden ikke

afkræve noget, ej heller scribe Kongen sligt paa Regning, ligesaa lidt som Herredsfogeders og Delesfogeders (Sagsføreres) Landgilde, da de vare fri derfor paa Grund af sine Sykler. Adlen og Affødningen paa Ladegaarden maatte Lensmanden have; men han maatte ikke scribe Kronen nogen Omkostning paa Regning derfor. Naar Kongen kom til Odense, skulde Holger Rosenkrands holde de medfølgende Heste fri med Hø og Rugfoder paa en Dags Tid eller to indtil tre Dage. Af den uviste Rente skulde han nybe en Tienbedel, men for Told, Sise, Brag og Odbengæld gjøre Kongen Regnskab som og for rodhuggen Skov; dog maatte han have frit Oden til sine egne Svin. Stebsmaal og Sagefald skulde aftinges, de to Trebiedele i Penge og en Trebiedel i Dren. Lensmanden skulde selv lønne sine Folk og ej tillade dem at have nogen anden Indtægt i Lenet, undtagen Fogeden sin Tiendepending og Skriveren sin Skriverkæppe. Allerede i April 1620 blev der foretaget Forandring med Dalum Kloster, da dette blev givet i Forlening til den bekjendte Fru Ellen Marsvin. I hendes Tid klagede Mølleren i Dalum Mølle over, at han, imedens Holger Rosenkrands var Lensmand, havde maattet svare Skat lige med Bønderne, naaget dette ikke tidligere havde været Tilfældet, og Næsbhoved, Munk og Eibh Møller vare aldeles skattefri, endstjønt deres Aoling var større end Dalum Møllens. Disse andre Møllere og deres Svende vare fri, imedens han maatte yde 1 Rdlr., og desuden vilde der blive afkrævet ham 1 Rdlr. til, ligesom hans Svend maatte give ½ Daler; og dog boede ogsaa han ligesom de andre „for Herreporte“ og var Ugedagstjener, saa at han maatte male toldfrit alt det Korn, der brugtes paa Klosteret. Dertil kom, at Møllen i et Aars Tid havde været brøstfældig, og den skulde Klosteret holde ved Lige; derved var han kommen tilagters med sin Landgilde, efterfom han intet havde kunnet male i lang Tid især i 9 Uger, imedens Klosters Tømmermand byggede paa Møllen. Han søgte derfor om Fritagelse for Skat og om nogen Eftergivelse i sin Landgilde-Atterstade. Ligesom Kongen paa sine mange Rejser i Fredstid hyppig tog ind paa Klosteret, havde han og 1627, imedens de keiserlige hjemførte Nørrejylland, sit Hovedkvarter her, og under dette hans og Hoffets Ophold døde et af hans Børn af andet Egtekab. Fru Ellen Marsvin fik i øvrigt det Skudsmaal af Sten Bille, Lensmand paa Rugaard, der efter hende, som var hans Hustrus Møster, i Følge et Kongebud af 1639 havde maattet overtage Dalum Kloster, at hun havde brevet Gaarden

Christiansdal, fordum Dalum Kloster.

fler. Den Gang kunde der stalbes 140 store Øren paa denne Gaard. Den næste Lensmand var Hr. Iver Bind til Nørholm, der synes at have faaet dette Len kort derefter. I hans Tid bleve Klosterets Bygninger satte i Stand, og i Oktober 1650 fik han kongelig Stadsfæstelse paa en Kvittering og Afregning, som Hr. Henning Valkendorf til Glorup og Henning Bogviff til Hollufgaard, Landsdommer i Fyn, havde udgivet i den Anledning. I blandt Kirkens Indtægter forekomme 400 Daler, som Hr. Iver Bind 1647 havde udbredet for sit og sine Arvinges Begravelsessted. I April 1652 fik denne Hr. Iver Bind, Ridder og Rigsråd, atter Forleningsbrev paa Dalum Kloster. Paa samme Tid havde den forrige General-Proviantmester Hans Vilhelms faaet Tilladelse til at oprette et Teglbrenneri under Klosteret paa 6 Agerender, der tilhørte 6 Mænd i Elmelund i Sanderum Sogn, og disse havde desaaarsag hver faaet Afslag i sin Landgilbe paa et Fjodenød. For at Kongen ej skulde lide Tab, havde han til Lensmanden indbetalt 100 Rdlr. Spec., og hans aarlige Afgift var 500 Mursten og 500 Tagsten. Rummet var imidlertid for lidet, hvorfor 7 andre Mænd i Elmelund i Lensmandens Fuldmægtigs Nærværelse havde afstaaet ham endnu 9 Agerender paa det Vilkaar, at de maatte forstaaes for Landgilbe ligesom hine Bønder, nemlig for 1 Foderør og 6 Fodernød eller i Penge 8 Rdlr., og til Sikkerhed derfor vilde han hos Lensmanden henlægge en Sum Penge; men han søgte nu om at slippe for en højere aarlig Afgift i Sten. Lensmanden havde selv indfundet sig paa Stedet og talt med Bønderne, der vare vel tilmode med Byttet, og derfor anbefalede han denne Ansøgning paa det bedste i Juli 1652. To Aar senere fik Klosterets Bønder kongelig Bevilling paa, at de aarlig maatte faa nogen Surtstov (Kratstov) til Bagebed, for saa vidt som Klosterets Skove kunde taale det.

Saa Aar derefter gif Dalum Kloster over i privat Eje. Det blev nemlig i Juni 1659 pantsat til Rentestriver Jens Lassen; dermed fulgte Ladegaard og Abling og alle underliggende Bønder og Tjenere. Da fik Rentemesteren et Kongebrev om, at han skulde sætte det efter Fordebogen til en vis Taxt, for at den siden kunde afkortes i hins Krav. Dette var afgjort det foregaaende Aar af Duf Parsberg og Gunde Rosenkrands. Han havde indsendt en Fortegnelse over alt, hvad han havde hødet til Flaaden, Hæren og Fæstningerne i Skaane fra 8de Maj 1657 til 8de August 1658, og dette udgjorde da i Penge 209,080 Rdlr. 3 Ort 4 Sk., hvori der dog afkortedes

83,530 Rdlr., der vare udrede til ham, og hvoraf Renten var 2,706 Rdlr. 3 Ort 22 Sk., saa at der endnu tilkom ham 138,523 Rdlr. med 6 pr. C. Rente fra 8de August 1658; og herpaa fik han kongelig Stadsfæstelse. Det varede ikke længe, inden største Delen af Kronens Gods var bleven pantsat med lidet Haab om, at de kunde blive gjenindløste, og desaaarsag blev det i December 1660 paalagt Statmesteren at lade ethvert Krav efterse, ligesom og at undersøge, hvilket Gods der var pantsat og paa hvilke Vilkaar, og derefter lade det sætte i Hartkorn efter hvert Steds Lejlighed; Kongen vilde da, naar han havde faaet Indberetning desangaaende, nærmere tage Beslutning om, hvor meget det skulde sælges til Pantaverne. I Overensstemmelse hermed blev der den sidste Dag i April 1661 udstædt et Kongebrev til Henrik Gylbenstjerne og Christian Urne Christofferfen, at de strax skulde begive sig til Dalum Kloster for at udtage Folk, der bedst kendte Stedets Lejlighed, og med dem granste og forfare Lenets og Godssets Herlighed og Beskaffenhed, alle tilhørende Skove, Ladegaardens Marker og Ejendom, hvad deri kunde faas og avles og anslaa det i Hartkorn, eftersom sædvanligt var der i Eggen, og siden i Penge tillige med Klosterets og Ladegaardens Bygninger og derhos nøje bestemme, hvad hver Tønde Hartkorn kunde være værd, naar Godsset var ved Magt. Den 14de Maj udstædte de følgende „Gransknings Forretning“: Taxten satte de efter gammel Sædvane til Hartkorn, nemlig 4 Skpr. Rugfød, 3 Skpr. Bygfød, 6 Skpr. Havrefød, 3 Læs Engbund og 3 Svins Olden, hver især imod 1 Skpe. Hartkorn; saaledes bleve selve Klosterets Ejendomme i alt 37 Tdr. 6 Skpr. 2²/₃ Fdl. Hartkorn, hvoraf hver Tønde blev vurderet til 70 Rdlr., Virkefrihed og Herlighedsret til Kirkerne iberegne. Bøndergodsset var 2,103 Tdr. 2 Skpr. 2¹/₆ Fdl. Hartkorn; men af dette vare saa mange Gaarde rent afbrudte og øde, at disse Landgilbe omtrent udgjorde 935 Tdr. Korn. Det ødelagte Gods kunde ikke komme paa Fode igjen, uden man vilde forstrække Bønderne med Heste, Kvæg, Sædekorn og Levedsmidler, og det vilde tillige vare længe, inden sligt Udlæg kunde faas tilbage, især da der til at gjenopbygge de afbrudte og øde Gaarde vilde udtræves 22,351 Rdlr. foruden anden Hjælp. Bøndergodsset borde vel været taxeret til 50 Rdlr.; men paa Grund af disse Forhold kunde meget deraf næppe blive sat højere end 40 Rdlr. Tønden. Dalum Klosters Bygning var meget elendig, og hvad der endnu stod deraf, kunde vurderes til 500 Rdlr., skjønt Mur- og Tømmer-

Christiansdal, fordum Dalum Kloster.

mesterne i Odense ikkun vilde sætte det til 500 Slettebalere. S. D. udstæbte de en Sønnsforretning om de Klosteret tilhørende Kirkers Brøstfældighed: Til Vellinge Kirkes Istandsættelse udtrævedes 364 Rdlr., til Dalum 321 Rdlr. og til Sannderum 810 Rdlr. Med Kirkerens Tiender og Indtægter saa det naturligt ligesaa daarlignende som med Bøndergods; efterdi en stor Del af Gaardene var nedbrudt og øde, kunde Kirkerne deraf ikkun faa lidet eller intet af det, der tilkom dem, og de andre Bønder kunde ligeledes ikkun yde saare lidet. Vellinge Kirkes Bønder bleve i Aaret 1657 skuldige 190 Rdlr. 1 Mk. 1 Sk., hvoraf lidet eller intet kunde faas, fordi de begge vare døde i sidste Ufredstid, og deres Formue var borttrænet. Sannderum Kirkes Bønder skulde 209 Slette-Dlr. 2 Mk., som de ej kunde udrede, efterdi Fjendens Umilde intet havde efterladt dem, hværken af deres eget eller Kirken. Dalum Kirke skulde til Hr. Sver Vinds Arvinge 53 Rdlr. 5/4 Sk.; ligeledes var den i Gæld til Magister Niels Bang for Vin, Brød og Lys, og det samme var ligeledes Tilfældet med Sannderum Kirke for de 4 Aar 1657 til 1661. Jens Lassen var ingenlunde tilfreds med Burderingen, og det heber i hans Bemærkninger derom af 17de Febr. 1662: Ladegaarden skulde han overtage til 70 Rdlr. for en Tønne Hartkorn, hvilket udgjorde 2,647 Rdlr., Godset til 50 Rdlr. Tden. eller 105,165 Rdlr.; men det vilde koste at faa besat, foruden andet Udlæg, 22,351 Rdlr., i alt 130,163 Rdlr., hvilket for hver Tønne vilde blive 60 Rdlr. 13 Sk. Da Godset næppe kunde forrente 50,000 Rdlr., naar det var ved Magt, vilde han tabe Renten af 80,000 Rdlr., hvilken i en Tid af 12 Aar netop vilde blive denne sidste Sum, saa at Godset vilde koste ham over 210,000 Rdlr., eller 100 Rdlr. for hver Tønne Hartkorn; han vilde da, naar Landgilden blev helt udredet, ikkun have 1 1/2 Rdlr. af hvert Hundrede. Dette behøvede kun at vedvare nogle faa Aar, for at han med Kone og Børn for sin tro Tjenestes Skyld kunde blive aldeles ødelagt. Efterfom det imidlertid var Kongens Villie, at han skulde modtage Klosteret med Tiliggende som Ejendom i Steden for som hidtil i Pant, og baade Kapital og Rente skulde godtgjøres ham, vilde han, om end til sin egen Skade, overtage det paa de Villkaar, at Godset efter Burderingsmændenes Skøn blev beregnet til 107,813 Rdlr.; men efterdi heraf de 935 Tdr. Hartkorn vare øde, maatte der til Gaardens Opførelse anvendes den oven nævnte Sum af 22,351 Rdlr., og Bønderne maatte forstaaes for 4 Aars Landgilde, i hvilken Tid Renten blev 25,872 Rdlr.; disse Summer borde

altsaa fradrages, og Godsets Pris sættes til 59,590 Rdlr. eller 45 Sldr. for hver Tønne. Om det end var i fuldkommen god Stand, kunde det ej indbringe over 3,000 Rdlr. aarlig eller Renten af 50,000 Rdlr.; men til denne Sum havde Rentemesteren ikke torbet beregne ham det, uagtet han havde tilbudt sig i rebe Penge at godtgjøre Overfluddet. Han ansøger nu Kongen om, at Forhandlingerne senere maa blive førte i hans egen Overværelse; han vil være tilfreds med, hvad Kongen afgjør, og denne vil da selv se, at han ej kan nyde en Daler deraf, saa længe som Godset bliver betyngt med saadanne Afgifter og er i saa usæl en Stand. Efter hans Beretning i en Skrivelse til Skatammerkollegiet af samme Dag vilde Godset, naar han overtog det paa disse af ham foreslagne Villkaar, efter 3 Aars Forløb staa ham i 113,279 Rdlr. 2 Mk., hvilket vilde være 54 Rdlr. for hver Tønne Hartkorn, og det, uagtet en Del af det bedste Gods i sin Velmagt ikkun blev udlagt for 50 Rdlr. Tønden; han vilde tabe Halvdelen af den ham tilkommende Rente, saa at Godset inden 12 Aars Forløb vilde koste ham 170,000 Rdlr. eller 80 1/2 Rdlr. for Tønden. Foruden andre Ulykker med det øde Gods har man, siger han, nu ogsaa den, at Fyrsten af Holsten lader bekjendtgjøre, hvorlunde alle de, som ville nedlægge sig paa hans Omraade, skulle nyde 3 Aars Frihed for Landgilde og for alle andre Byrder, saa at der er al Grund til at vente, at det vil skorte paa dygtige Folk til at besætte slikt øde Gods; selv de, der endnu hænge ved Gaardene, kunne let fristes til at gaa hid for de tunge Byrderes Skyld her i Landet. I Nødens Tid har han anvendt sin Kredit i Kongens Tjeneste til det yderste og er kommen i ti Gange større Gæld end hans Formue er til, hvilket han har anset for sin Skyldighed; men nu, „gaar Bandet ham til Tænderne,“ efterfom han maa af denne Kapital paa mange Steber svare dobbelt Rente, da han hværken af Godset eller af sin Anvisning paa Tolbindtægterne nyder saa meget, at han deraf kan udrede Kapital eller Rente, saa at han nu ikke længer kan holde det ud. Han beder derfor om en hjælpsom Haand, for at han nogenlunde kan vorde aflagt efter Fortjeneste; om Godset en Gang kommer paa Fode igjen, kan han dog albrig opnaa mere end 3 Rdlr. af Hundrede af sine Penge; kun ved at vorde hjulpen kan han undgaa fuldstændig Ødelæggelse; stod det i hans Magt, vilde han gerne endnu i fire Aar lade være at kræve en Skilling, ligesom han hidtil har ventet i 4 Aar, og dette, uagtet han nu selv maa svare Rente af Rente. Den 27de April.

Christiansdal, fordum Dalum Kloster.

f. A. afgave Medlemmerne af Skatkammerkollegiet, Hr. Hannibal Sehested, Henning Bogviff, Sten Høndorf, Mogens Friis, Christoffer Gabel og Henrik Müller, følgende Erklæring angaaende Dalum Gods: Naar der først var gjort ret Afregning med Tens Lassen, kunde der ved Afkortning imod Dalum Gods ej gives ham større Afslag end, at hver Tønde Hartkorn af Ladegaardens Enemærker maatte sættes til 60 Rdlr., og at der maatte vorde ham forundt Virkeret og Herlighedsret ligesom andre Godsdejere; men Bøndergodsset borde han overtage til 50 Rdlr. Tønden, og en Godtgjørelse af 22,351 Rdlr. maatte han have til at sætte det øde Gods paa Fode igjen; men de 25,872 Rdlr. i Afkortning for Landgilbe kunde man ej tilstaa ham, efterfom slikt albrig havde været Sæd før. Den 1ste Maj 1662 fik Tens Lassen, Amiralitetsraad, Landsdommer i Fyn, Befalingsmand over St. Knuds Amt og Gods, Skjøde paa Dalum Amt og Gaard, Herlighedsret til Kirken og Virkeret til Dalum Birk samt det tilliggende Fordegods.

I dette Skjøde er altsaa Burderingen, overensstemmende med oven nævnte Erklæring, følgende:

1) Dalum Ladegaard med 37 Tdr. 6 Skpr. 2 ³ / ₅ Fdk. Hartk. til 60 Rdlr. Tden.	2,270 Rdlr.		
2) Bygningerne sammesteds	500 —		
3) Dalum Amts Bøndergods 2,103 Tdr. 2 Skpr. 2 ¹ / ₅ Fdk. Hartk. til 50 Rdlr. Tden.	105,165 ¹ / ₅ —	37 St.	
4) Virkeret til og af Dalum Birk	1,000 —		
5) Herlighedsretten til Dalum Kirke med 23 ¹ / ₅ Tde. 2 Skpr. „ ² / ₅ Fdk. Hartk. til 25 Rdlr. Tden.	594 —	26 —	
	<hr/>		
	109,530 Rdlr.	15 St.	
6) 274 Tdr. 3 ¹ / ₅ Skpr. 1 Fdk. 2 Alb. Hartkorn i Rugaards Len, som har været pantsat til Tens Lassen, og som han nu begierer til Ejendom, udgjør til 50 Rdlr. Tden.	13,724 —	46 —	
7) Kvornum, en Gaard i Aastrup Amt, 9 Tdr. 3 Skpr. Hartk. til 50 Rdlr. Tden.	468 ³ / ₄ —		
	<hr/>		
	i alt 123,723 Rdlr.	29 St.	

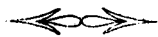
Derimod kom ham til gode: 1) Godtgjørelse paa Dalum Kloster 22,351 Rdlr. og 2) paa Godsset i Rugaards Amt 2,912 Rdlr. 3) 4,974 Rdlr. havde han

forstrakt paa dette sidste Gods, hvilket han havde i Pant, i alt 30,237 Rdlr. Efter Afsligningen blev der tilbage 93,486 Rdlr., hvilken Sum nu blev afstreden paa hans Krav.

Tens Lassen indgav den 11te November 1662 en ny Beregning af sit Krav fra 7de August 1658 indtil den Dag. Hans Udlæg beløb sig til 160,308 Rdlr., Rente og Rentens Rente af en Del Poster 42,216 Rdlr., i alt 202,524 Rdlr. 1 Ort. Heraf var end videre udredt en Del ved Hjælp af Tolvindtægterne, næmlig fra Kolbing 7,628 Rdlr., Ribe 9,500 Rdlr., Varde 1,573 Rdlr., Ringkjøbing 1,570¹/₂ Rdlr., Assens 1,497 Rdlr., Middelfart 230 Rdlr., Kjøbenhavn 32¹/₅ Rdlr., og af Konsumtionen 1,082 Rdlr., end videre i Rente 1,374 Rdlr., 300 Tdr. Rug til en Værbi af 600 Rdlr. og for nogle Antegneller, mest bestaaende i Rentens Rente, 3,714 Rdlr., i alt 122,288 Rdlr. Saaledes tilkom der ham i alt endnu 80,236 Rdlr. 1 Ort 15 St.

Denne Tens Lassen var en Syde, født omtrent 1625, og hans fæderne Gaard var Vestergaard i Lundenæs Len, Nørrebrok Sogn, hvilken han i Aaret 1655 fik fri for Landgilbe og Arbejde, først for en Tid af 200 Aar, men kort efter ifkun for 50 Aar. Senere ejede han Grubbesholm i dette Sogn. I Begyndelsen af Frederik den tredies Regering var han Skriver i Christianstad i Staane og senere Renteskriver. Under den svenske Krig gjorde han sig fortjent ved Fædrelandskærlighed og Udholdenhed. Den Gang man i Kjøbenhavn blev forfærdet ved Tidenden om Kong Carl Gustavs Landing ved Korsør den 8de August 1658, skrev han i Steden for at tage Modet et Op-
raab til Borgerne, gjorde Kongen Tilbud om hele sin Formue og Kredit og paatog sig for egen Regning at underholde 50 Mand; ligeledes sørgede han for, at Boldens svageste Steder bleve befæstede, og Vaager savede i Isen rundt om Staden. Hans Svoger var Hans Rostgaard paa Krogerup, og med ham vedligeholdt han Forbindelse, saa længe indtil hin maatte undfly til Kjøbenhavn. Nogle mænste Skibe hjalp han helbig til Hovedstaden, og i Planen til Bornholms Befrielse havde han Del. Efter Freden blev han meget benyttet i Finanssager, da han var rig paa Projekter og ikke meget nøjeregnende, og fik foruden de omtalte Embeder ogsaa Sæde i Højesteret og foruden de her omtalte Gods og ogsaa en Skov ved Andvordskov m. m. Som Ejer af Dalum Kloster Skjødebe han 1669 2 Gaarde i Fravde Sogn til Niels Bannet, Ejer af Frederiksgave. Hans gode Dage vare forbi efter Frederik

Christiansdal, fordum Dalum Kloster.

den trebies Død; thi han blev indviklet i mange Retsfager, og talrige vare hans Fjender og Misundere; heri var han næppe selv uden Skyld. Han havde ogsaa Del i Harridslevgaard. Han vandrede heden i Aaret 1706; men længe før den Tid var Dalum Kloster imidlertid gaaet over i andre Hænder.

Den ny Ejers var Gehejmeraad Diderik Schult til Fjndstrup (Holstenshus), og han havde uden Tvivl i det mindste Del i Gaarden, hvis Navn han Kongen til Ere forandrede til Christiansdal, Aar 1682. 3 Juli 1693 indgik han et Magestifte med Kronen, hvorved han fik Den By i Salling Herred, der efter den gamle Matrifkel udgjorde 23 Gaarde, af hvilke hver stlydte 5 Mk., 1 Kam, 1 Gaas, 6 Skpr. Gæsterihavre, 3 Høns, 10 Æg, i alt 2 Tdr. 7 Skpr. „ Fdk. 2 Alb. Hartkorn, altsaa for hele Den 66 Tdr. 4 Skpr. 3 Fdk. 1 Alb. Hartkorn, men efter den ny Matrifkel 82 Tdr., end videre Den Bjørns i Faaborg Sogn, paa hvilken 2 sex Mænd svarede i Afgift 6 Mk. 10 St. 2 Hvid i Erridspenge, 1 Tde. Smør, 1½ Pd. Byg, 4 Kam, 4 Gæs, 8 Høns; efter den gamle Matrifkel var Hartkornet 21 Tdr. 1 Skpe. 1 Fdk. 1 Alb., imedens det efter den ny var 24 Tdr. 5 Skpr. 1 Fdk. 1 Alb.; end videre i Naby Sogn, Pejrup 2 Gaarde, i Stenstrup By og Sogn 1 Bol, i alt 130 Tdr. 6 Skpr. 2 Fdk. Hartkorn. Derimod fik Kronen til Rytterhold følgende Gods, som den i Decbr. 1682 havde tilkjøbet ham i Afdrag paa hans Krav som Arving paa sin Frues Vegne efter Christoffer v. Gabel, for 50 Rdlr. hver Tønde Hartkorn: i Odense Herred, Dalum Sogn og By 18 Gaarde og 4 Huse, i Hjallesø Torup 2 Gaarde, i Sanderum Sogn og By 3 Gaarde og 1 Hus, i Dyrup 2 Gaarde, hvoraf den ene øde, i Brendefilde Sogn og By 1 Gaard, Store Stermose 1 Gaard, i alt 281 Tdr. 3 Skpr. „ Fdk. 1 Alb. Hartkorn, altsaa i det hele 150 Tdr. 6 Skpr. 2 Fdk. 2 Alb. Hartkorn mere; men dette blev nu ifkun beregnet til 32 Rdlr. Tønden, saa at hans Krav ifkun blev 4,824 Rdlr. 2 Mk., hvori der affortedes for Brøstfældighed paa Bygninger 330 Rdlr.; det øvrige afgjordes ved Anvisninger paa de 2 fynste Regimenters Rytterkasser. Ved dette Magestifte vare Knud Urne til Julstov og Henrik Gylbenstjerne til Boltinggaard nærværende. Diderik v. Schult døde i Aaret 1704. Den næste Ejers var hans Svigersøn og hans Hustrus Brodersøn, Amiral Christian Carl Gabel, der 1718 solgte Gaard og Gods til Kongen, som indlemmede Christiansdal i det fynste Ryttergods.

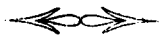
Ved offentlig Salg af dette Ryttergods i Aaret 1765 blev Kammerherre

Christian Benzon, Ridder af Danebroge, højtbydende. Dertil hørte den Gang 90 Tønder 5 Skpr. 2 Fdk. 1 Alb. Ager og Engs Hartkorn og „ Tdr. 6 Skpr. 2 Fdk. 2 Alb. Skovsklyb, fri Hovedgaardstaxt og 592 Tdr. 5 Skpr. 1 Fdk. 1 Alb. Ager og Engs Hartkorn Bøndergods og „ Tdr. 1 Skpe. ufri Skovsklyb; Godset laa i Dalum, Sanderum og Bellinge Sogne. Dertil hørte end videre Dalum Kirke med Kirketiende og Sanderum Kirke med Kirke- og Kongetiende, tilsammen matrikuleret Hartkorn 99 Tdr. 4 Skpr. Den 30te August 1765 blev Skjødet udstædt, og Kjøbesummen var 108,790 Rdlr. Kammerherre Christian Benzon døde i Maj 1801, og hans Enke Albertine Christine v. Heinen 1805.

Christiansdal overgik ved hans Død som Stamhus i Steben for Gods-erne Kathrineberg i Sølland og Rugaard i Nørrejylland til hans ældste Søn, Kammerjunker Jakob Benzon. Ejendommen var bleven noget forøget, saa at den udgjorde 91 Tdr. 3 Skpr. 2 Fdk. 1 Alb. Ager og Engs Hartkorn og 1 Tde. „ Skpr. 3 Fdk. 1 Alb. Skovsklyb frit og 630 Tdr. „ Skpr. 3 Fdk. 2¼ Alb. ufrit Hartk. og Skov- og Møllestlyb 20 Tdr. 1 Skpe. Hine to Godser havde hans Faders Farbroder, Gehejmeraad og Statholder i Norge Jakob Benzon til Aggersvold, oprettet til Stamhus for ham. Dette Stamhus bestod ifkun indtil Maj 1804, da Besidderen fik kongelig Bevilling til at neblægge det imod at sætte i Steben en Fideikommisskapital paa 200,000 Rdlr. En Maaned senere folgte han Christiansdal til sin Broder Kammerherre Peter Ulrik Frederik Benzon, der ligeledes havde faaet kongelig Bevilling til at neblægge det for ham af oven nævnte hans Faders Farbroder oprettede Stamhus Tirsbæk, for en Kjøbesum af 405,000 Rdlr. dansk Kurant, der blev udredet dels i Penge, dels ved den ny Ejers Dvertagelse af før nævnte Fideikommisskapital som Gæld og dels ved Salget af Tirsbæk til Christiansdals hidtilværende Ejers.

Imedens Kammerherre P. U. F. Benzon, der først var gift med Komtesse Juliane Wilhelmine Wedel=Varlsberg, død 1802, og senere med Frederikke v. Brüggemann, ejebe Christiansdal, blev ikke alene største Delen af Bøndergodsset afhændet til Fæsterne som fri Ejendom; men ogsaa fra Hovedgaardstaxten blev i Aaret 1816 Afbyggergaarden Rikke-minde, der fik et Tilliggende af 130 Tdr. Land med 13 Tdr. „ Skpr. 2 Fdk. 2¼ Alb. Hartkorn, adstilt og folgt til hans ældste Søn, nuværende Kammerherre Frederik Christian

Christiansdal, fordum Dalum Kloster.

Otto Benzon. Denne overtog ved Faberens Død i Januar 1840 Christiansdal, først som en under det Lønborgske Fideikommis hørende Ejendom. Dette Fideikommis var traadt i Steden for det store jyske Stamhus Lønborggaard og Lundenæs, der var blevet oprettet for hans Frue Nielsine de Termin. Da han 1855 havde ubredet en Sum af 100,000 Rdlr. til dette Fideikommis, blev Christiansdal hans fri Ejendom. I hans Tid er alt det øvrige af Bøndergodsset afhændet til Fæsterne som Selvejendom. Efter en betydelig Ildbrand, der i Aaret 1832 hjemsøgte Christiansdal, og hvorved alle Ladebygninger og andre Udhuse bleve lagte i Aske, var der bleven opført en Forpagtergaard med Udhuse en Fjerdingvej fra Hovedgaarden, og denne Gaard, der fik Navnet Dalumgaard, blev 1842 solgt med et Tilliggende af over 250 Tdr. Land for 60,000 Rdlr. Dens Hartkorn er 38 Tønder.

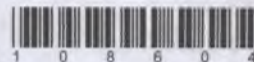
Af Hovedbygningen antages den nordre Fløj at hidrøre fra det gamle Kloster, imedens de øvrige Dele deraf ere opførte i den nyere Tid, saaledes et stort grundmuret Hus imod Sønden og en Kvistetage over den vestre Fløj i Aarene 1812 til 1818 af den forrige Ejer. Efter oven nævnte Ildbrand

maatte han ogsaa tilbygge 12 Fag Grundmur til den vestre Fløj, der havde taget Skade af Ilden, og opføre flere mindre Udbygninger paa Gaarden. Imedens det skorter Hovedbygningen paa Symmetri som en Følge af disse Forandringer, have derimod Omgivelserne vundet meget, da det store Rum, Udhusene optog, nu er blevet anvendt til Haveanlæg og Blomsterpartier med Drivhuse, der til alle Sider omslutte Gaardens Bygninger.

Christiansdals nuværende Ager og Engs Hartkorn er ifkun 18 Tdr. 6 Skpr. 2 Fdk. $2\frac{1}{4}$ Alb., foruden 11 Tdr. 4 Skpr. „ Fdk. $\frac{1}{4}$ Alb. tiendepligtigt Hartk., og Skovskylben er „ Tdr. 4 Skpr. 3 Fdk. „ $\frac{2}{19}$ Alb. Arealen er omtr. 270 Tdr. Land, hvoraf de 114 Tønder Land ere Skov, Parkanlægget er 14 Tdr. Tiendehartkornet er ligesom tidligere 99 Tdr. 4 Skpr. I Aaret 1852 udgjorde Gaardens eget Hartkorn 17 Tdr. 3 Skpr. 3 Fdk. $1\frac{1}{4}$ Alb., og Godsset var: 7 Fæstegaarde med 33 Tdr. 3 Skpr. Hartk., 44 Fæstehuse med 15 Tdr. 2 Skpr. 3 Fdk. $1\frac{1}{4}$ Alb. og 2 Tjendehuse med 1 Tde. 7 Skpr. 1 Fdk. „ $\frac{3}{4}$ Alb.; 8 Huse vare uden Jord. Hele Ager og Engs Hartkornet var 68 Tdr. 1 Skp. 3 Fdk. $2\frac{1}{2}$ Alb. og Skovskylben „ Tdr. 5 Skpr. „ Fdk. $2\frac{3}{4}$ Alb.

DIS-Danmark

1 0 8 6 0 4